

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 35.

Koosolek 30. augustil 1917 kubermangu lossi Valges saalis,
Tallinnas, Toompeal.

Ilmunud olid 33 maanõunikku: Ar. Vallner, J. Raamot, K. Saral, Jul. Seljamaa, J. Tõnisson, J. Jaakson, T. Kuusik, A. Leetsmann, M. Kiirats, Hans Roos, J. Temant, J. Kalm, J. Januson, H. Reiman, A. Podrätshik, A. Kohver, Joh. Kukk, J. Vilms, H. Pöhl, P. Johanson, J. Kurvits, T. Laur, N. Kõstner, H. Kruus, A. Birk, J. Kärner, A. Veiler, J. Reintam, H. Riberg, Piip, K. Ast, Masik, H. Kask.

1. Koosoleku juhataja küsimus.

Koosoleku avab esimees A. Vallner ja palub nooremat esimehe abi J. Vilms'i koosolekut juhatada. Vanem juhataja abi J. Temant protesteerib sarnase juhataja tegevuse vastu, sest et juhatajal õigust ei ole vanemast abilisest mööda minna ja juhatamist noorema abilise kätte anda. A. Vallner seletab, et see koosolek eilase koosoleku järg on ja sellepärast ta J. Vilms'i on kutsunud koosolekut juhatama.

J. Temant protesteerib A. Vallneri seletuse vastu ja leiab, et see seletus mitte põhjendatud ei ole, sest tänane koosolek on täiesti iseseisev.

J. Seljamaa palub teada, kas on eestseisuses kokku lepitud juhatamise korra kohta.

A. Vallner seletab, et see mitte kokku lepitud ei ole, vaid on juhusliselt talitatud, selle järele, missugune esimehe abi koosolekul viibis. H. Piip ja J. Seljamaa seletavad, et juhataja tegevus mitte arutamise alla ei tule ja sellepärast vaieldused tulevad lõpetada. Vaieldused lõpetatakse.

2. Sõjameeste naiste delegatsioon.

V. Masik annab erakorraliselt teada, et sõjameeste naiste asemikud väljas on, kes paluvad Maanõukogu esimeest nende juurde välja tulla.

A. Vallner läheb asemikkude juurde välja.

3. Päevakorra vastuvõtmine.

J. Tõnisson paneb ette päevakorda võtta: „Maamaksud“ rutulises korras. H. Piip paneb ette „Juhatuskirja sõjapõgene-mise asjus“ teisele lugemisele võtta. A. Leetsmann paneb ette päevakorda võtta arupärimist haridusosakonna juhatajale Võtikvere minist. kooliõp. lahtilaskmise asjus.

Otsustatakse: Päevakord järgmiselt vastu võtta.

1. Abinõud evakueerimise ja rekvireerimise pehmendamiseks.

2. Maamaksud.

3. Juhatuskirja teisel lugemisel.

4. Redaktsiooni komisjoni ettepanek üleskutset vastu võtta.

5. Maavalitsuse kava tööjaotuse kohta.

6. Nõukogude võimkond teisel lugemisel.

7. Maavalitsuse volitus.

8. Tallinna vabrikute evakueerimine.

9. Arupärimine hariduse osakonna juhatajale Võtikvere ministeeriumikooliõpetaja lahtilaskmise asjas.

10. Toitluskomiteede tegevuse arvustus.

11. Telegramm hariduseministeeriumile eestiõpekeele asjus.

4. Protest juhataja teguviisi vastu üleskutse Eestimaa rahvale hääletamise puhul.

Demokraatilise rühma poolt on protest eilase koosoleku asjus presiidiumile sisse antud, mida juhataja ette kannab:

Maanõukogu üleüldisel õhtusel koosolekul 29. augustil otsustati hääleenamusega vaheaga teha, kus demokraatiline rühm omavahelisel läbirääkimisel seisukohta tahtis võtta üleskutse asjus, mis sotsialistlike bloki üksikute rühmade esitajate poolt välja töötatud ja Maanõukogu esimehe A. Vallneri poolt erakorralise teadaandmisena otsekoheks (ilma läbirääkimiseta) — vastuvõtmiseks ette pandi.

Demokraatilise rühma liikmed ei leidnud mitte võimaliku olevat seda üleskutse eelnõu omaks võtta, sest et seal ekslikka seletusi sees oli ja alles selgumata ning täiesti segaste asjade kohta juba ette kindel seisukoht oli võetud.

Sel põhjusel oli demokraatiline rühm sunnitud omalt poolt üleskutse eelnõu valmistama, mida tema pärast vaheaga üleüldisele koosolekule vastuvõtmiseks ette tahtis panna.

Läbirääkimiste jooksul ilmus demokraatilise rühma koosolekule üleüldise koosoleku juhataja J. Vilms, kus tema sotsialistlike bloki eelnõu tagasi nõudes seletas, et vaheaeg mööda on ja tema maanõunikka koosolekule kutsub.

Demokraatilise rühma liikmed seletasid, et nemad oma läbirääkimisi peavad jätkama ja veel koosolekule ei saa ilmuda, mille tagajärjel üleüldisel koosolekul kvorum puudub ja sellepärast veel teda mitte avada ei saa.

Mõne minuti järele tuli demokraatilisele rühmale teade, et sotsialistlikud rühmad koosolekut jätkavad, mille peale demokraatilise rühma esitajana J. Temant koosoleku ruumi ilmus, et selle vastu protesteerides rõhutada, et üleüldisel koosolekul kvoorum puudub.

Sellest hoolimata, et Maanõukogu kodukorra järele koosolekud ainult siis otsusevõimulised on, kui neist vähemalt pooled liikmed osa võtavad, s. o. praegusel juhtumisel 23 liiget, on koosoleku juhataja J. Vilms võimalikuks arvanud kvoorumipuudumise peale vaatamata ainult sotsialistlike rühmade, s. o. 17 Maanõukogu liikme, osavõtmisel koosolekut jätkata, ilma et sekretariaadist kedagi juures oleks olnud, ja sotsialistlike bloki poolt ettepanud üleskutset vastuvõetuks tunnistada.

Niisugust teguviisi koosoleku juhataja ja sotsialistlike rühmade poolt jämedaks kodukorra meelega rikkumiseks ja seadusevastaseks tunnistades, avaldavad allnimetatud Maanõukogu liikmed kindlat protesti ja seletavad, et niisugusel otsusevõimel koosolekul vastuvõetuks tunnistatud üleskutse täiesti maksvuseta ja seadusevastane on, mikspärast teda mitte milgi kombel ei tohi Maanõukogu aktina avaldada.

Tallinnas Toompeal 29. aug. 1917. a.

Allkirjad: J. Tõnisson, J. Temant, T. Kuusik, A. Birk, T. Laur, J. Kurvits, J. Reintam, H. Pöhl, J. Jaakson, M. Kiirats, K. Saral, H. Riberg, J. Kalm, J. Raamot, A. Kohver.

Juhataja J. Vilms seletab, et juhtumisi on olnud, kus kvoorum puudub ja siiski on hääletatud ja kvoorum küsimust on otsustatud alles siis, kui keegi selle küsimuse on üles võtnud. Sellepärast ei ole eilane juhtumine ka millegi poolest iseäraline.

Niisama on ka sekretäri asemele maanõukogu liikmed protokollil kirjutama kutsutud, kui sekretariaadist ühel eelmisel koosolekul kedagi ei olnud. Paneb ette selle küsimuse lahendamise kodukorra komisjoni kätte anda.

J. Seljamaa paneb ette ära otsustada, kas ülepea selle erakorralise teadaandmise puhul vaielusi avada või mitte.

Vaieluste avamise poolt on 15 häält, vastu 14 häält. Sellega on vaielused avatud.

A. Kohver seletab, et juhataja poolt etteoodud motiivid mitte küllalt põhjendatud ei ole ja ühineb protestiga.

J. Tõnisson juhib tähelepanemist selle peale, et peame Maanõukogu tegevust tervendama, et tema töö viljakamaks ja sisukamaks saaks. Eilane akt on niisuguse tähtsusega, et siin iga sõna kaalutud pidi olema, mis avalikult rahvale ütelda. Sellepärast pandi ette terve tund selle peale kulutada, et omavahel asja üle läbi rää-

kida, et mitte avalikul koosolekul asjata vaielusi tekitada. Tarvis oli ennast üleskutse sisuga tutvustada. Seda ei suudetud aga veel mitte, sellepärast et üleskutse projekt ära võeti. Et kvoorum puudus, teadis juhataja väga hästi, sest et selle peale koosoleku juhataja tähelepanemist juhiti. Siin on midagi muud. See muu paraliseerib meie tööd põhjalikult. See ilmub muuseas selles, et koosolek lõpetati, ilma et oleks demokraatlike bloki tulekut ära oodatud. Mispärast taheti niisugust avalikku akti ilma läbirääkimiseta vastu võtta? Kui sarnasel viisil edasi tahetakse töötada, siis ei ole Maanõukogu tervenemisest juttugi.

A. Vallner hakkab juhutama.

Reintam toetab protesti.

A. Birk seletab, et J. Vilmsi seletused praeguse korra kohta mitte maksivad ei ole. Otsusi teha, kui teadupärast mitte kvoorum ei ole, ei tohi mitte lubada. Paneb ette asja uuesti arutamisele võtta.

A. Vallner seletab, et laupäeval on just analoogiline juhtumine olnud, kui raamatusse sisse oli kirjutatud 28 nime, aga koosoleku lõpuks kõigest 13—14 inimest saalis oli ja siiski suure tähtsusega asju otsustati. Siis peavad ka endised otsused revideeritud saama.

J. Jaakson seletab, et sarnased juhtumised Maanõukogule mitte auks ei ole ja et tema protestidest heameelega osa ei võta. Aga eilane juhtumine on sarnane, kus mitteprotesteerida ei või. Paneb ette üleskutse eelnõu uuesti arutamisele võtta. J. Seljamaa seletab, et kvoorum küsimuses ka mujal seaduseandlistes asutustes sarnasel viisil töötatud, näituseks riigivolikogus. Ka pidi üleskutse demokraatlike rühmale tuttav olema, sest tal oli võimalus oma asemikku saata komisjoni, kus üleskutse kokku seati.

J. Raamot vaidleb Seljamaa seletuse vastu, sest see üleskutse tuli täitsa ootamata ja taheti teda ilma arutamata läbi viia. Sarnast juhtumist ei ole enne olnud, sellepärast ei võidud seda ka eile teha.

Otsustatakse H. Piipu ettepanekul kõnelejate aega 3 minuti peale kindlaks määrata. J. Vilms seletab, et siin mitte eilase juhtumisega ainult tegemist ei ole, vaid terve sisuga. Parempoolne blokk ei ole kindlal seisukohal ja ei taha sellepärast mingit üleskutset rahvale teada anda. Ta hoiab kindral Kornilovi poole. (Vahelhüüded: „Denuntsiatsioon.“) J. Vilms seletab, et siin mingit denuntsiatsiooni ei ole, sest ei ole, kelle ees seda teha.

V. Masik seletab, et protesteerijatel pidi selge olema, et 10 minuti pärast koosolek nimelt peale hakkab. Koosolek talitas täiesti õieti.

J. Tõnisson seletab, J. Vilmsi ja A. Vallneri seletus, et nemad täie teadmisesega

on koosolekut juhatanud, kui kvoorumit ei olnud, on täielik enesepaljastamine. Kui on otsused olemas, siis peavad need ümber lükatud saama. Denuntseerida võib rahvahulkade, võib võimu ees, avaliku arvamise ees jne.

J. Vilms ütleb, et ta ei ole mitte denuntseerida tahtnud.

J. Reintam seletab, et üleskutse komisjonist ei ole keegi demokraatide esitajatest osa võtnud. Vaidleb selle vastu, et J. Vilms kedagi Kornilovi poolehoidmises süüdistab. Mitte sellepärast ei ole üleskutse vastu oldud, vaid redaktsioonilistel põhjustel.

J. Temant: Üksikud pahempoolsed seletavad, et nemad ainukesed rahva esitajad on. Kuid revolutsiooni alguspäeval ei olnud needsamad härrad mitte nähtaval.

A. Birk hoiatab, et mitte asjata ei süüdistataks ja sellega vahekorda asjata teravaks ei aetaks. Ei ole keegi ütelnud, et nemad Kornilovi poolt oleks. On selle poolt, kui ka endised otsused, mis vildakul alusel tehtud, kasseeritud saaks.

H. Piip seletab, et eila oli täieline õigus koosolekut edasi pidada, sest oli tundemärkisid olemas, et parempoolne tiib tahtis tööd takistada. Paneb ette küsimust ära lõpetada ja päevakorrale edasi minna.

J. Raamot seletab, et tõsiste sammude astumisel peab asja põhjalikult läbi arutama. Sellel põhjal on demokraatiline blokk ka seisnud.

J. Seljamaa seletab, et endised otsused mitte kasseerida ei tuleks, sest on dokumendid olemas, et sel puhul on koosolekute ruumides alati niipalju liikmeid koos olnud, kui kvoorumiks vaja on.

J. Jaakson seletab, et parempoolne tiib ei ole tahtnud tööd venitada, vaid on tahtnud asja põhjalikumalt läbi arutada.

K. Ast süüdistab parempoolset blokki selles, et nemad kindlat seisukohta ei julge võtta.

J. Tõnisson paneb ette eilast otsust tühjaks tunnistada.

H. Piibu ettepanek „Koosolek kuulas protesti ja vaielused ära ja läheb päevakorral edasi“ — saab 17 häält poolt ja 16 häält vastu. Sellega on H. Piibu ettepanek vastu võetud.

5. Evakueerimise ja rekvireerimise pehmemendamise küsimus.

Evakueerimise ja rekvireerimise pehmemendamise küsimuses võtab sõna J. Tõnisson ja seletab, et Tartus juba selles asjas on nõu peetud linnavalitsuse ja teiste organisatsioonide esitajate osavõtmisel. Seal on otsustatud valitsuse tähelepanemist selle peale juhtida, et üleüldine rekvizitsioon linnade ja terve maa seisukohalt väga kardetav abinõu on. Niisama jääb Venemaa Baltimaa suguloomadest rekvi-

sitsiooni läbi ilma. Valitsuse poolt kavatsatud piir on liiga lai — nimelt 50 versta. Rekvizitsiooni alammäär, nimelt 1 lehm iga 5 inimese kohta jätta, on liiga raske. Tuleb neid otsuseid pehmemendada, nimelt nõnda, et evakueeritav ring 20 versta peale saaks alandatud. Sest see oleks ka sõjaväe seisukohalt raske, kui 50 versta pealt kõik paljaks on tehtud. Edasi oleks tarvilik ka selle peale tähelepanemist juhtida, et kui frondi liikumine mitte nii kiiresti edasi ei läheks, siis sunnivõtmist ka edasi lükataks ja lubataks inimestele ühes oma varandusega edasi nihkuda, kui see võimalik on. Sedaviisi on võimalik rahva varandust palju kokku hoida. On tarvis ka määrus läbi viia, et rekvizitsiooni ja evakuatsiooni läbiviimine peaks avalikult omavalitsuse asutuste kaudu sündima. Lõpuks peaks ka selle eest hoolitsema, et inimestele eluülespidamiseks pikemaks ajaks toidutagavarasid jäetaks. See ei tähendaks veel mitte vaenlase vägede toetamist, vaid ainult kohaliku rahva alalhoidmist.

Tuleks saatkonda läkitada põhja väeülema juurde märgukirja ettepanemiseks. Sellest võtaksid osa Maanõukogu, maavalitsuse, suuremate linnade, toitluskomiteede, Lõuna-Eestimaa maakonnanoõukogude, põllumeeste, keskorganisatsioonide, Tartu linna esitajad ja kubermangu komissar ehk tema asemik.

J. Kalm lisab seletuseks juurde, et suguloomi välja vedada praegustel tingimistel võimata on, niisama ka mitte kõiki liha ära tarvitada ei suudeta.

J. Kukk seletab, et kolmandamal septembril on põhja väerinna intendandi juures Pihkvas koosolek, kuhu toitluskomiteede ja muude seltskondliste organisatsioonide esitajad kokku kutsutud. Sinna tuleks kavatsesatav saatkond saata.

J. Jaakson teadustab, et juba 1. sept. rekvizitsiooni komisjon tööle hakkab.

A. Kohver toetab suguloomade välja-vedu.

A. Vallner paneb ette asemika valida, kes kiirelt asjaga tööle hakkaksid.

J. Seljamaa paneb ette J. Tõnisson'i ettepanekuga ühineda ja Maanõukogu poolt kahte asemikku valida ja maavalitsuselt ühte asemikku.

Võetakse J. Tõnisson'i ja J. Seljamaa ettepanek ühel häälel vastu.

Kandidaatideks seatakse üles Tõnisson ja Seljamaa, kes ka ühel häälel valitakse.

J. Kukk soovib valitud endid sellega tutvustada, missugused teated toitluskomiteedel ja kubermangu komissaril on.

H. Piip paneb ette ka komisjoni liikmeid evakueerimise küsimusega tutvustada.

6. Maamaksude küsimus.

Maamaksude asjus seletab J. Tõnisson, et peame oma jõuga läbi ajama, sest väljaspoolt abi loota ei ole. Teisest küljest kasvavad väljaminekud alatasa. Põhjalikku maksuseadust ei suudeta mitte nii kiirelt läbi viia, vaid peab katsuma ajutised maksud senistel alustel peale panna. Põhja-Eestimaal peaks maa maksude aluseks sajandikud võetama ja Lõuna-Eestimaal hindamise rublad. Tuleks üks komisjon asutada, kes maksude kavatsuse kokku seaks, teda maavalitsusega üheskoos läbi arutaks ja siis kokkukutsutud üleüldiskogule ette paneks...

Eelarvete järele peaks maksu suuruse määrama...

Maa ja maakonna maksud võetakse maa pealt, kuna valla maksud sissetulekute pealt tuleks sisse nõuda.

Komisjon oleks kaunis rohkearvuline ja kõikidel Maanõukogu liikmetel oleks õigus selle komisjoni tööst osa võtta. Nii-sama võiks sinna ka asjatundjaid väljaspoolt kutsuda.

Koosolek lõppes kell 2¼ ja õhtune koosolek määrati kella 4 peale.

J. Vilms (*allkiri*).

H. Kask (*allkiri*).

J. Temant (*allkiri*).